

סילבוס - תוכנית הוראה לקורס

הפילוסופיה היהודית הפוסט-מודרנית

Postmodern Jewish Philosophy

ד"ר מרים פלדמן-קיי
המחלקה לפילוסופיה יהודית
מס הקורס | 30825-01

שיעור	סוג הקורס:
2	היקף נ"ז:
תשפ"ז	שנת לימודים:
א'	סמסטר:
שני ב 16:00	יום ושעה
	שעת קבלה:
miriam.feldmann-kaye@biu.ac.il	מייל מרצה:
	קישור לאתר למדה:

תקציר הקורס

קורס זה עוסק במפגש שבין הפילוסופיה הפוסט־מודרנית לבין המחשבה היהודית בת זמננו. באמצעות עיון בכתביהם של הוגים מרכזיים ובהם ז'אן־פרנסואה ליוטאר, לודוויג ויטגנשטיין, מישל פוקו וז'אק דרידה, יבחנו הסטודנטים סוגיות כגון ביקורת מושג האמת, פילוסופיה של השפה ופרשנות דה־קונסטרוקטיבית. הקורס מתמקד גם בדרכי ההתמודדות של הוגים יהודים בני זמננו, ובהם הרב שג"ר, תמר רוס והרב יונתן זקס, עם אתגרי העידן הפוסט־מודרני.

ידע

1. הלומדים יתארו את המאפיינים המרכזיים של הפילוסופיה הפוסט־מודרנית ואת הביקורת שהיא מציבה כלפי מושגי האמת, הידע והמודרניות.
2. הלומדים יגדירו מושגים מרכזיים בתחום הפילוסופיה של השפה, ההרמנויטיקה והפרשנות הדה־קונסטרוקטיבית, תוך התייחסות להגיוניותיהם של לודוויג ויטגנשטיין, מישל פוקו וז'אק דרידה.
3. הלומדים יסבירו את דרכי ההתמודדות של הוגים יהודים בני זמננו, ובהם הרב שג"ר, תמר רוס והרב יונתן זקס, עם רעיונות פוסט־מודרניים.

מיומנויות

1. הלומדים ינתחו טקסטים פילוסופיים ופרשניים של ליוטאר, ויטגנשטיין, פוקו ודרידה לצד מקורות מן המחשבה היהודית המודרנית והעכשווית.
2. הלומדים יעריכו באופן ביקורתי את תרומתם ואת מגבלותיהם של מודלים שונים להתמודדות יהודית עם אתגרי הפוסט־מודרניזם.

ערכים

הלומדים יגבשו תובנות ביחס למשמעותם של גיוון, פלורליות וריבוי פרשנויות במסורת היהודית ובמחשבה הפילוסופית, ויבחנו את האפשרויות שמציעה המחשבה היהודית להתמודדות עם אתגרי התרבות הפוסט־מודרנית.

למידה פעילה - תכנון מהלך השיעורים:

מס' השיעור	נושא השיעור	למידה פעילה	הערכה
1	הקדמה	למידה בקבוצות: זיהוי מאפיינים של פוסט־מודרניזם בשיח העכשווי	רזנברג, שלום פוסט־מודרניזם: "פרספקטיבה יהודית", עמ' 33–44
			דיון פתיחה מהי פוסט־מודרניות?

מס' השיעור	נושא השיעור	למידה פעילה	קריאה / צפייה נדרשת / תהליכית מעצבת	הערכה
2	מהו הפוסטמודרניזם? "לפי" ליוטאר	דיון בקבוצות על הגדרות שונות של פוסט-מודרניזם	ליוטאר, "תשובה לשאלה: מהו הפוסטמודרניזם?" ; זיוון לטקסט ודיון עמ' 28–49	תגובה קצרה
3	הפילוסופיה של השפה: בעידן הפוסט-מודרני ויטגנשטיין ופוקו	עבודה בזוגות על מושגי שפה ומשמעות	ויטגנשטיין, <i>חקירות פילוסופיות</i> , חלק א	ניתוח מושגים מרכזיים בטקסט
4	המחשבה היהודית הפמיניזם והשפה המיסטית: תמר רוס	דיון קבוצתי על פמיניזם, מסורת והתגלות	רוס, "ארמון התורה – ממעל לה", עמ' 338	שאלת רפלקציה קצרה
5	המחשבה היהודית הפמיניזם והשפה המיסטית: תמר רוס	עבודה בקבוצות על מושג האמת בשיח הדתי לימוד	רוס, "משמעותם של היגדים דתיים בעידן פוסט-מודרני"	הצגת טיעון מרכזי מתוך הקריאה
6	פילוסופיה של השפה (2): הפוסט-מודרנית הרב שג"ר	בחברות ודיון מסכם	הרב שג"ר, "אמונה ולשון", עמ' 173–199	ניתוח טקסט קצר בכיתה
7	הדה-קונסטרוקציה ז'אק דרידה	צפייה מודרכת ודיון כיתתי	הקרנת הסרט "הערת שוליים"	תגובה כתובה קצרה לאחר הצפייה
8	הדה-קונסטרוקציה ז'אק דרידה	קריאה מונחית בקבוצות	"דרידה", "מגדלי בבל"	ניתוח קבוצתי של מושגים מרכזיים
9	הדה-קונסטרוקציה והזהות היהודית	עבודה בקבוצות על זהות יהודית ופרשנות	עפרת, "דרידה ומגדלי בבל"	דיון מסכם והצגת עמדות
10	– הרב יונתן זקס התנגדות לפוסט-מודרניזם	צפייה בסרטון ודיון קבוצתי	זקס, <i>משבר וברית</i>	דיון ביקורתי על הטקסט

* ייתכנו שינויים בסילבוס בהתאם לקצב ההתקדמות ואפקטיביות הלמידה

ציון סופי

דרישות קדם: ללא א.

חובות / דרישות / מטלות: ב.

חובת נוכחות בהרצאות – לפחות 80% (תלמיד שייעדר מעל 3 הרצאות ללא סיבה מוצדקת לא יורשה להגיש עבודת סוף סמסטר).

הגשת עבודות בכתב.

רצוי:

השתתפות פעילה בלימוד הקבוצתי ובדיונים בכיתה.

מרכיבי הציון הסופי: ג.

השתתפות 20%

עבודת סוף הקורס 80%

ד. ביבליוגרפיה:

חובה:

זיוון, גילי "דת ללא אשליה: נוכח עולם פוסט-מודרני: עיון בהגותם של סולובייצ'יק, ליבוביץ, גולדמן והרטמן", מכון שלום הרטמן\ אוניברסיטת בר אילן, הוצאת קיבוץ המאוחד, 2005. עמ' 28-49 ו- 56-84.

רוס, תמר, "ארמון התורה ממעל לה" – "דבר ה' בהקשריו: רצף השמיעות וצו ההיסטוריה", פרק י', עמ' 338-360

רוס, תמר, "משמעותם של היגדים דתיים בעידן פוסט-מודרני, בתוך "תרבות יהודית בעין הסערה": ספר היובל ליוסף אחיטוב"

שביד, אליעזר, "האם אנו חיים בעידן 'פוסט-מודרני'? כיוונים – כתב-עת ליהדות ולציונות 7, תשנ"ה, עמ' 7-27.

זקס, יונתן "לכבוד השוני": כיצד נוכל למנוע את התנגשות התרבויות? טובי, 2008.

דרידה, ז'אק "מגדלי בבל" (תרגמה מיכל בן נפתלי), מתוך "נפתולי בבל", רסלינג, 2002.

הרב שג"ר "אמונה ולשון לפי האדמו"ר הזקן מחב"ד מפרספקטיבת פילוסופית הלשון של ויטגנשטיין" בתוך "נהלך ברג"ש: מבחר מאמרים" מכון לכתבי שג"ר, תש"ע, עמ' 173-199.

רשות:

דרידה, ז'אק, "היה שלום לעמנואל לוינס, הקיבוץ המאוחד, 2009.

עפרת, גדעון "דרידה ומגדלי בבל" בתוך "דרידה היהודי: על יהדות כפצע ועל הגותו של ז'אק דרידה" הוצאת האקדמיה, 1998.

ויטגנשטיין, לודוויג, "חקירות פילוסופיות" (תרגמה עדנה אולמן-מרגלית) מאגנס, האוניברסיטה העברית ירושלים, תשנ"ה. חלק א'.

ז'אן-פרנסואה, "תשובה לשאלה: מהו הפוסטמודרני?" בתוך: "המצב הפוסט-מודרני" (תרגם, ליוטאר גבריאל אש), הוצאת הקיבוץ המאוחד, סדרת "הצרפתים", 1999. עמ' 9-13 ו 21-30

רונברג, שלום, "פוסט-מודרניזם: פרספקטיבה יהודית" בתוך "תוך וקליפה בתרבות המערבית: דרכים ורעיונות להתמודדות" מכללת הוצאת תבונות, תשנ"ו, עמ' 33-44.

ז'אן-פרנסואה, על פשר ה"פוסט" במונח "פוסט-מודרניזם" (תרגם בני ציפר) הארץ, תרבות, ליוטאר וספרות, 18.02.1994.

פוקו, מישל, "הנאורות מהי?" (תרגמה אריאלה אזולאי) בתוך עזמי בשארה (עורך) הנאורות: פרוייקט שלא נשלם? שש מסות על נאורות ופוסט-מודרניזם, הוצאת קיבוץ המאוחד, 1997, עמ' 79-97.

פדיה, חביבה, "צדיק פוסט-מודרני: קווים ראשונים לדיוקנו והגותו של הרב שג"ר" בתוך "לוחות ושברי לוחות: הגות יהודית נוכח הפוסט-מודרניזם" המכון לכתבי הרב שג"ר, 2013, עמ' 444-459.

הרב שג"ר "שארית האמונה: דרשות פוסט-מודרניות למועדי ישראל", רסלינג, 2014.

רורטי, ריצ'רד קונטינגנטיות, אירוניה וסולידריות, (תרגם זבהי, אוהד) הוצאת רסלינג, 2006, עמ' 51-69

Cixous, Hélène, Portrait of Jacques Derrida as a Young Jewish Saint (trans. Bie Brahiv, Beverley) (New York: Columbia University Press) 2004, 54-61

Wyschogrod, Edith, Saints and Postmodernism, (Chicago: University of Chicago Press) 1990.

הרחבה, הצעות ורעיונות:

תקציר הקורס

אם נשאל סטודנטים מה הם למדו או במה הם התחדשו בקורס הזה, מה היית רוצה שיאמרו?

מטרות ותוצרי הלמידה

מטרות הלמידה יבהירו מה מצופה מהסטודנטים לדעת, להבין ו/או להיות מסוגלים להדגים לאחר השלמת הקורס. כדאי לכתוב עד 5 מטרות לקורס תוך שימוש בפעלים יישומיים של ביצועי הלומדים. מומלץ להתמקד ב 3 סוגים של מטרות למידה: א. ידע ב. מיומנויות ג. תפיסות. כדאי לכוון, ככל שרלבנטי, לא רק לידע אלא גם למיומנויות ולתפיסות עולם או ערכים שהייתם רוצים שהלומדים שלכם יגבשו לעצמם בעקבות הקורס.

ניסוח מדויק של מטרות הקורס

1. מזכיר את הרעיון המרכזי של הקורס ומדייק את הסילבוס ורצף הלמידה
2. מנכיח פיתוח מיומנויות ותפיסות עולם בנוסף לידע
3. יוצר הבחנה בין תכנים ללמידה בכיתה ותכנים ללמידה עצמית או הרחבה
4. מחדד תהליכי הערכה

דוגמאות למטרות למידה שהוזכרו לעיל:

ידע

היכרות עם עובדות, תכנים, מושגים, סוגיות ורעיונות מרכזיים בתחום הדעת.
לדוגמה: הלומדים יתארו/ יפרטו/ יסבירו/ יגדירו...

מיומנויות

היכולת להגיע לתוצר או תוצאה בצורה יעילה בשימוש בידע שהתפתח.
לדוגמה: הלומדים ינתחו/ יזהו/ יבחרו בין אלטרנטיבות/ יתכננו/ יקבלו החלטה/ יעריכו/ יפענחו/ יבצעו...

תפיסות עולם וערכים

דעות, תובנות, מחשבות ואמונות שהלומדים יקבלו הזדמנות לגבש לעצמם במהלך הקורס.

למידה פעילה

הוראה המקדמת למידה פעילה הינה הוראה הכוללת לא רק הקניית ידע (בה הסטודנטים הינם שומעים פאסיביים) אלא כוללת דרכי הוראה/ למידה מגוונות בה הסטודנטים פעילים בשיעור. למידה פעילה מובילה לומדים לחשיבה, דיון, חקירה ויצירה. הם מתרגלים מיומנויות, פותרים בעיות, מתמודדים עם שאלות מורכבות, מקבלים החלטות, מציעים פתרונות ומסבירים רעיונות במילים שלהם באמצעות כתיבה ודיון. שילוב אסטרטגיות למידה אקטיביות בקורסים באוניברסיטה משפר באופן משמעותי את תהליך הלמידה של הסטודנטים, מגדיל את הסיכויים לזיכרון ויישום ומסייע בצמצום פערים בין לומדים. למידה פעילה ניתן לתכנן ברמת הקורס כולו (סביב בעיה גדולה, בניית פרויקט בקבוצות, ג'יגסאו [צוותי הרכבה] בו כל קבוצה לומדת חלק מהנושא ומציגה לכלל הכיתה ועוד), או ברמת שילוב פעילויות בשיעורים (סימולציות ומשחקי תפקידים, סיורים, סדנאות, מעבדות ועוד).

למידה פעילה מקדמת: (Freeman et al., 2014; Theobald et al., 2020)

- זכירה של התוכן הלימודי.
- חיזוק מיומנויות של עבודת צוות, פתרון בעיות.
- מגע אישי עם הסטודנטים.
- הזדמנויות טובות ללמידה ללומדים עם צרכים שונים.

רכיבי למידה פעילה לשילוב בקורס - דוגמאות:

- פרויקט משימות מתגלגל המבוצע בצמוד לכל נושא או שיעור, בקבוצות של 4-5. חלק ממפגשי הקורס הופכים למפגשי חניכה קבוצתיים וזמן לעבודת צוות או שכל שיעור מתחלק לרכיב למידה ורכיב עבודת צוות.
- למידה מבוססת בעיות. החקר ואיסוף תוכן לפתרון בעיה בקבוצות בחניכה של המרצה.
- כיתה הפוכה: מפגש עם תוכן התאורטי/העיוני לפני השיעור ולאחריו דיון/תרגול/עיבוד פעיל בכיתה.
- למידה מתוך playlist: במודל נטפליקס – מיקרו יחידות ללמידה עצמית.
- למידה מבוססת פרויקטים PBL (כלומר פתרון בעיות משותף או ביצוע של פרויקט מתגלגל).

פעילויות למידה פעילה לשילוב בשיעורים - דוגמאות:

- למידה בקבוצות.
- ג'יגסואו – הוראת עמיתים בקבוצות התמחות.
- סדנה אורח/ת מאוניברסיטה אחרת או מחברה עסקית או מעמותה (מהארץ או מחו"ל)
- למידה חוץ-כיתתית: סיורים (מוזיאונים, חברות/עמותות רלוונטיות), הצגה בכנס וכו'
- שימוש בכלים דיגיטליים, הדמיית VR/AR, שימוש ברובוטים קליקרים, פאדלט וכו'
- סימולציות ומשחקי תפקידים
- חקר במעבדות

הערכה מעצבת

הערכה מעצבת (Formative Assessment) ניתנת **במהלך** הקורס, בשונה מהערכה מסכמת (Summative Assessment) הניתנת לסטודנטים רק **בסוף** הקורס (לדוג' פרויקט או מבחן). כאשר הסטודנטים מקבלים משובים תוך כדי הלמידה, הם יכולים לעצב באופן פעיל את המשכה וניתנת להם הזדמנות להתנסות בדרכי פתרון או חשיבה שונים. זאת בניגוד להערכה המסכמת שמהווה מבט לאחור על הלמידה לאחר שהסתיימה. הערכה מעצבת מקדמת: השתתפות פעילה, שאילת שאלות, חשיבה ביקורתית, עיצוב עצמאי של הלמידה. אינה מחייבת תוספת זמן משמעותית לבדיקת תוצרים. ניתן להכין מחוון, לשלב הערכת עמיתים, לתת משוב כיתתי כללי על נקודות ספציפיות או להיעזר בשאלונים שמספקים משוב מידי.

הערכה מעצבת תומכת ב:

- יצירת תמונת מצב מעודכנת של התקדמות בלמידה.
- זכירת התוכן הלימודי.
- העמקת תהליך הלמידה.

דוגמאות לתוצרי הערכה מעצבת:

- שאלוני רענון בתחילת מפגש
- אינטראקציות בפורום הקורס
- הגשת תרגילים/ מטלות בית
- מטלות / חידונים דיגיטליים עם פתרון מובנה - ניתן להשתמש במערכת ממוחשבת למשוב מידי ומאפשרת התנסות חוזרת בשאלות.
- הקלטה עצמית קצרה של קבוצת לומדים שבו הם מחווים דעה, מעריכים תוצר, מנמקים תשובה
- השתתפות מונחית בפורום מקוון.
- הגשת תוצר: הפקת סרטון/ פודקאסט/ הדפסת תלת-ממד/תכנות רובוטים וכו'